

Johannes Passion

J. S. Bach

AMSTERDAMSE

CANTORI

o.l.v. Felix van den Hombergh

In samenwerking met
de IJ-Salon

(musici van het Koninklijk Concertgebouworkest)

Solisten:

Jan-Willem Schaafsma – evangelist

Jasper Leever – Christus

Maartje Rammeloo – sopraan

Dave ten Kate – altus

Erik Slik – tenor

Jan Willem Baljet – bas

Zondag 13 maart 2016
20.15 uur Dominicuskerk
A m s t e r d a m

GEACHTE BEZOEKER

De *Johannes-Passion* van Johann Sebastian Bach (1685-1750) is door de Amsterdamse Cantorij in haar geschiedenis al vaak ten gehore gebracht. Wij hebben daarbij altijd de authentieke uitvoeringspraktijk als uitgangspunt genomen, geheel volgens de traditie van ons koor. Toen Michael Gieler ons vorig jaar echter benaderde met de vraag of wij samen met de IJ-Salon – met topinstrumentalisten van het Koninklijk Concertgebouworkest – de *Johannes-Passion* in geënceneerde versie zouden willen uitvoeren, hebben wij meteen ja gezegd. Om te beginnen vinden wij het eervol om met de musici van de IJ-Salon te mogen zingen, maar vooral biedt het ons de kans om eens op een heel andere manier muziek te maken. Niet in een klassieke kooropstelling uit het boek zingend, maar veel vrijer. Voor het koor is het een hele uitdaging om alles uit het hoofd te zingen, hoger gestemd dan gebruikelijk (op 440 in plaats van 415 Hz) en daarbij ook nog over het podium te bewegen!

Het is een zeer inspirerende ervaring om dit te mogen doen. Onder de bezielende leiding van Carel Alphenaar, de vaste regisseur van de IJ-Salon, is de passie onderworpen aan een lichte regie die de muziek ondersteunt, en die van de zangers echte mensen maakt.

U krijgt dus een heel ander concert van ons te horen – en te zien – dan u gewend bent. Gisterenmiddag hebben wij, onder leiding van Michael Gieler, deze *Johannes* al opgevoerd in de concertserie van de IJ-Salon in het Muziekgebouw aan 't IJ. Vanavond doen wij dat opnieuw, nu met onze eigen dirigent Felix van den Hombergh, in de prachtige Dominicuskerk. Wij hopen dat u van het concert geniet!

Maarten Boelsma

Voorzitter Amsterdamse Cantorij

ZIE DE MENS!

Waarom een regie van de toch al zo ontroerende dramatische composities van Bach? In mijn lange leven heb ik tientallen malen beide passies van Bach bezocht, de *Mattheus* voor het eerst in 1948 in Haarlem. Toen is het ongenoegen over de onverzettelijke onbeweeglijkheid van dit soort manifestaties bij mij al begonnen.

Jezus Christus is de mens geworden zoon van God die door zijn lijden gelovige mensen verlost van zonde en schuld. De passies van Bach bezingen deze geschiedenis naar de overlevering van Mattheus en Johannes. Het genie van Bach zorgt ervoor dat alle goede en kwade emoties in de muziek worden verklankt. Echter, in de gebruikelijke uitvoeringspraktijk komen koren en solisten vaak zo ontmenselijkt over. Het koor is opgesteld als een blok geluid, en een solist is een fraaie klankzuil. Maar waar blijft de mens?

Ik wil het koor graag zien als individuen, telkens andere – maar altijd mensen. Bij Bach zijn de koorleden kameleontisch van karakter: gelovige christenen kunnen radicaal veranderen in achterdochtige hogepriesters, bloeddorstig volk, gemene verraders of cynische pestkoppen. Met mijn lichte regie wil ik deze harde wisselingen door plaatsing en beweging van de koorzangers aanzetten.

De rollen hebben elk een eigen karakter:

- De **evangelist** vertelt het verhaal volgens het evangelie van Johannes. Hij is een energieke nieuwslezer maar valt af en toe uit zijn rol als hij door emoties wordt overmand. Soms verlaat hij zijn plek.
- De Romeinse stadhouder **Pilatus** is de handelende figuur. Hij zit op de stoel van de rechter en ziet geen kwaad in Jezus. Toch levert hij hem uit.
- **Jezus** is de figuur die het lijden ondergaat. Het is niet alleen zijn zelfopoffering die hem drijft maar ook de sterke wil om de profetieën in vervulling te laten gaan.
- Vier kleine rollen worden vervuld door zangers uit het koor. **Simon Petrus** verloochent Jezus en daarmee worden de profetieën bewaarheid. Twee anderen, een dienstmaagd (**Ancilla**) en een

mannelijke bediende (**Servus**), helpen de verloochening op gang te brengen. Dan is er nog een andere **Servus**, die Jezus slaat wanneer hij de hogepriester beledigt.

De zangers met een rol kunnen zich vrij in de ruimte bewegen. Vaak worden ze tegenover het volk geplaatst. De lyrische aria's worden gezongen door de **sopraan**, de **altus**, de **tenor** en de **bas**. Zij geven een individuele visie op het gebeurde. Soms richten zij zich direct tot een personage door hem toe te zingen of bij hem te gaan staan. Ze zoeken soms steun bij elkaar.

De koralen zijn uitingen van vrome christenen, die blijk geven van compassie en schuldgevoel. Het koraalzingend koor kan een aureool vormen rond Jezus of Petrus. Soms richt het koor zich direct omhoog tot God.

Een belangrijk onderwerp bij een regie als deze is de richting. Wie staan er tegenover elkaar? Wat is de hiërarchie van de scène? Kun je hoogteverschil gebruiken om richting en afstand te accentueren? Soms zal er meer sprake zijn van een *mise-en-place*, zoals Pierre Audi het noemt, dan van gedetailleerde personenregie. Met eenvoudige middelen zoals niveauverschil, kleur en belichting proberen we op het podium een bijzondere ruimte te creëren en het drama in de *Johannes-Passion* te versterken, zonder het te theatricaliseren.

Carel Alphenaar

Regisseur

EVANGELIST

Foto: Ronald Knapp

www.janwillemschaafsma.com

Jan-Willem Schaafsma

PILATUS / BAS-ARIA'S

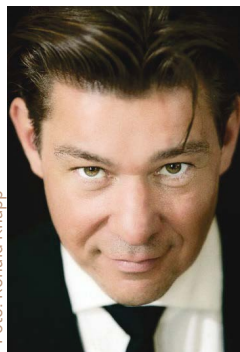

Foto: Ronald Knapp

www.janwillembaljet.com

Jan Willem Baljet

ALT-ARIA'S

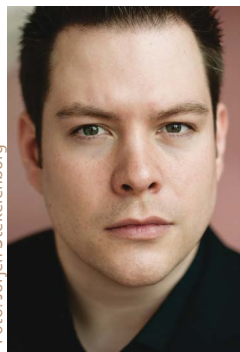

Foto: Jurjen Stekelenburg

www.davetenkate.nl

Dave ten Kate

CHRISTUS

Foto: Sofie de Klerk

www.jasperleever.com

Jasper Leever

SOPRAAN-ARIA'S

Foto: Roy Beusker

www.maartjerammeloo.nl

Maartje Rammeloo

TENOR-ARIA'S

Foto: Stephan Walzl

eriksijk.com

Erik Slik

AMSTERDAMSE CANTORIJ

Leiding Felix van den Hombergh

Sopranen Marijke Dams
Fleur Jurgens^{a)}
Agnes van Koert
Aafke Komter
Anna Luijmes
Renate Meijer
Marijke Tros
Tineke Verheus

Alten Simone Aarendonk
Adrienne van den Bogaard
Pauline de Die
Hilda Houtkoop
Madelon Kerkhoven
Geraldine Raap
Mischa Spel
Jo-Els van der Woude

Tenoren Ton Bakker
Pete Boonstra
Bram Coops
Gert van 't Hof^{b)}
Edwin Oudemans^{c)}
Christoph Pieper
Maarten Vlijmincx

Bassen Rob Beck
Maarten Boelsma
Marten Hoogenhout
Luc Klaphake^{d)}
Niek van Noppen
Rein Steeman
Klaas Visser
Bas van Wingerden

Koorsolisten ^{a)} Ancilla, ^{b)} Servus 1, ^{c)} Servus 2, ^{d)} Simon Petrus

DE IJ-SALON

Leiding Michael Gieler

Eerste viool Henk Rubingh
Jae-Won Lee
Saskia Otto

Tweede viool Marijn Mijnders
Adrian Marrero
Hubi Schade

Altviool Marta Perez
Aurora Cano Soto

Cello Johan van Iersel
Nuala McKenna

Contrabas Rob Dirksen

Fluit Kersten McCall
Texenén Déniz
González

Hobo Marjolein Koning
Bastien Nouri

Fagot/contrafagot Jaap de Vries

Gamba Maria Saturno

Theorbe Mike Fentross

Orgel Patricia Robaina

Regie Carel Alphenaar

Choreografisch advies Jenia Kasatkina

Lichtadvies Gé Wegman

HET VERHAAL

Omdat er bij deze *Johannes* veel te zien valt hebben we er deze keer voor gekozen de tekst niet integraal in dit boekje af te drukken. De volgende synopsis bevat de belangrijkste gebeurtenissen per scène, ingedeeld in zes hoofdstukken. De schuin gedrukte zinnen zijn de commentaren van gelovige christenen – oorspronkelijk het kerkvolk uit de tijd van Bach – op het verhaal. Deze commentaren worden soms door het koor en soms door solisten gezongen.

DEEL EEN

1

Heer, toon door uw lijdensverhaal dat u de ware zoon van God bent.

VERRAAD EN ARRESTATIE

2

Jezus loopt met zijn discipelen door een tuin en daar is Judas met de hogepriesters. Ze zoeken Jezus. 'Dat ben ik', zegt Jezus.

3

Wij hebben een prettig leven – en U, U moet lijden.

4

Petrus verdedigt Jezus met het zwaard.
'Weg dat zwaard', zegt Jezus, 'ik moet de kelk van het lijden drinken.'

5

Here God, Uw wil geschiede in de hemel en op aarde.

6

Jezus wordt geboeid en voor de hogepriester geleid.

7

Altus: Door mijn zonden op zich te nemen, raakt hij gewond.

8

Petrus blijft bij Jezus in de buurt.

9

Sopraan: *Ik volg u met blijde tred.*

VERLOECHENING

10

Bij de hogepriester. Een meisje vraagt: 'Ben jij niet een van zijn discipelen?'

Petrus ontkent.

Jezus zegt de hogepriester dat hij in alle openheid gesproken heeft.

Hij krijgt een klap in zijn gezicht.

11

Wie heeft u zo geslagen?: Ik – door mijn zonden, talrijk als zandkorrels aan zee.

12

Voor de tweede en derde keer verloochent Petrus zijn meester.

Dan kraait de haan en Petrus huilt.

13

Tenor: *Ik heb hartenpijn, omdat de knecht zijn meester verloochend heeft.*

14

Petrus verloochent zijn God.

Laat mijn geweten spreken wanneer ik zoiets zou doen!

– PAUZE –

DEEL TWEE

VERHOOR EN GESELING

15

Christus is als een dief gevangen en – zoals voorspeld – uitgejouwd.

16

Pilatus vraagt zich af wat Jezus heeft misdaan. Laat het volk hem maar terechtstellen! Het volk zegt eerst: 'Als hij geen misdadiger was, hadden we hem niet uitgeleverd' maar daarna 'Wij mogen niemand doden!'

Jezus: 'Mijn rijk is niet van deze wereld.'

17

Hoe kunnen wij de liefde en de trouw van onze God ooit vergoeden?

18

'Ben jij koning?' vraagt Pilatus. Jezus: 'Ik ben gekomen om de waarheid te vertellen.' Pilatus wil Jezus vrijlaten maar het volk roept: 'Niet hij moet vrij, maar Barabbas!'

19

Bas: *Het steekt mij dat Jezus pijn moet lijden. Zie, hoe uit de doornen hemelse sleutelbloemen bloeien. Kijk naar hem!*

20

Tenor: *Zijn bloedbevleete rug laat ons de hemel zien. Na de zondvloed komt de regenboog als teken van verzoening.*

VEROORDELING EN KRUISIGING

21

Jezus krijgt doornenkroon en mantel. Het volk juicht: 'Wees gegroet, Jodenkoning!' Pilatus vindt geen schuld en zegt: 'Zie de mens!' maar het volk roept op tot kruisiging. Volgens hun wet moet hij sterven. Pilatus wil Jezus helpen en zegt: 'Ik heb macht over je.' Jezus antwoordt: 'De echte macht komt van boven.'

22

Doordat u dit ondergaat, voorkomt u onze ondergang.

23

Het volk roept: 'Als u hém vrijlaat, beledigt u de keizer! Weg, weg met hem! Geen koning hebben wij, alleen de keizer!' Jezus moet op weg naar de 'schedelplaats', Golgotha.

24

Bas: *Snel, verdrukte zielen, ga! – waarheen? – naar Golgotha!*

25

Daar wordt Jezus gekruisigd. Pilatus schijft op een plankje: 'Jezus van Nazareth, Jodenkoning.' De hogepriesters corrigeren hem: 'Schrijf niet dat hij koning is, maar dat hij dat zei.'

26

Verschijn aan mij, troost mijn nood.

27

De soldaten verdelen Jezus' kleren. Zijn ongezoomde onderkleed wordt verloot. Maria en haar zuster zijn erbij.

28

Zelfs in zijn laatste uur denkt hij aan zijn moeder.

JEZUS' DOOD

29

Jezus heeft dorst en hij krijgt een spons met azijn. Zijn laatste woord: 'Het is volbracht!'

30

Altus: *Het is volbracht, de held van Juda wint met macht.*

31

Jezus sterft.

32

Bas: *Kan ik door Uw pijn en sterven het hemelrijk bereiken?
U buigt het hoofd en zegt dus: 'Ja!'*

33

Het gordijn in de Tempel scheurt in twee, de aarde beeft en de heiligen staan op uit hun graf.

34

Tenor: *De zon gaat in de rouw, de schepper rilt, wat hebt u met ons voor?*

35

Sopraan: *Ik geef mijn tranen de vrije loop. Laat hemel en aarde weten dat
Jezus dood is.*

36

Uit voorzorg breken soldaten de benen van de gekruisigden, maar niet die van Jezus want hij is al dood. Precies zoals het in de Schrift staat geschreven.

37

Laten we niet meer zondigen en U dankbaarheid betonen.

GRAFLEGGING

38

Pilatus laat toe dat Jezus' lichaam wordt meegenomen en in een graf te ruste wordt gelegd.

39

*Rust zacht, heilig gebeente – en breng zo mij tot rust. Dit graf opent de hemel,
sluit de hel.*

40

*Heer, mogen uw engelen mij dragen naar de schoot van Abraham.
Laat mij daar rust vinden tot de laatste dag. Als ik wakker word, zie ik mijn
heiland op de genadetroon.*

MET DANK AAN

- Boutique des Fleurs, Abcoude
- Amsterdams Fonds voor de Kunst
- VSBfonds
- Donateurs van de Amsterdamse Cantorij

DONATEUR WORDEN

Vindt u de Amsterdamse Cantorij een waardevol koor? Uw steun is welkom! Voor € 40 (de basisdonatie) krijgt u:

- Regelmatig informatie over onze concerten
- Gereserveerde, goede plaatsen bij de concerten
- Toegangskaarten tegen gereduceerd tarief

Anmelden kan via onze website www.amsterdamsecantorij.nl

VOLGENDE CONCERTEN

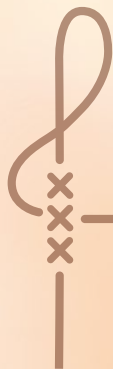
Op 24 en 26 juni zingt de Amsterdamse Cantorij *Mate Saule*, met muziek van rond de Oostzee. Een deel daarvan (*Raua Needmine* van Veljo Tormis) is al te horen op 28 mei in het voorprogramma van het Nederlands Kamerkoor in het Muziekgebouw aan 't IJ.

In november vieren we met alle koren van dirigent Felix van den Hombergh in het gezamenlijke programma *Felix50!* een zekere verjaardag. Douce Memoire, Coro Encanto, Projectkoor 023 en de Amsterdamse Cantorij zingen werken die Felix voor deze koren heeft gecomponeerd. Ook brengen we samen het 17-stemmige *Magnificat* van Giovanni Gabrieli en de *Psalmensymfonie* van Igor Stravinsky.

COMITÉ VAN AANBEVELING VAN DE AMSTERDAMSE CANTORIJ

- Ton Koopman
- Lucia Meeuwssen
- Hans van den Boom
- Wim Straesser
- Sjoerd van den Berg

AMSTERDAMSE

CANTORIJ

Johannes Passion